

KANADSKÉ HODNOCENÍ VÝKONU ZAMĚŠTNÁVÁNÍ

Canadian Occupational Performance Measure, COPM)

Mary Law, Sue Baptiste, Mary Ann McRoll, Helene Polatajko, Nancy Pollock (2000)

„Kanadské hodnocení výkonu zaměstnávání (COPM) je individualizované hodnocení klientova vlastního vnímání obtíží, které ergoterapeut může využít při hodnocení výkonu zaměstnávání. COPM se v ergoterapii primárně používá v přístupu zaměřeném na klienta“ (ČAE, 2008, str.1).

Tento nástroj byl poprvé vydán v roce 1991 a od té doby se v praxi velmi rozšířil. Stal se předmětem mnoha výzkumů, je přeložen do 35 jazyků a používá se ve více než 40 zemích. Poslední, 5. vydání COPM z roku 2017, zatím nebylo přeloženo do českého jazyka. Tento nástroj je v praxi rozšířený napříč všemi oblastmi ergoterapie a je použitelný v mnoha kontextech a situacích klinické praxe. „Pomocí COPM měříme změny vnímání vlastního výkonu zaměstnávání klientů s různým postižením a v různých věkových kategoriích.“ (ČAE, 2008, str.1). Jak je definováno v manuálu, používá se u všech věkových kategorií a u všech diagnostických skupin (ČAE, 2008, str. 9). Pro specifické situace z klinické praxe existují doporučení např. v práci s dětmi, s lidmi s duševním onemocněním, s kognitivním deficitem, v situaci, kdy je třeba tlumočnick atd. (ČAE, 2008, také viz <http://www.thecopm.ca/>, 20.3.2020).

„COPM se používá k:

- **určení problémových oblastí ve výkonu zaměstnávání**
- **stanovení priorit klienta v oblasti výkonu zaměstnávání**
- **zhodnocení výkonu a spokojenosti klienta ve stanovených problémových oblastech**
- **měření změn ve vnímání vlastního výkonu zaměstnávání klienta v průběhu ergoterapeutické intervence“** (ČAE, 2008, str.1)

Pro správné používání COPM je třeba se důkladně seznámit s Kanadským modelem výkonu zaměstnávání (Canadian Model of Occupational Performance, CMOP), na jehož základě je nástroj vytvořený. Zároveň je třeba důkladně nastudovat manuál použití nástroje a nejlépe také absolvovat vzdělávací modul k používání COPM (viz The COPM learning Module, <http://www.thecopm.ca/buy/copm-learning-module/>, 20.3.2020).

Dovolíme si tvrdit, že zkušený ergoterapeut v klinické praxi umí velmi dobře zvážit použití COPM, řídit se klinickou úvahou, účelem hodnocení, aktuální situací a kontextem klienta a cíleně zahrnovat do rozhovoru s klientem i pojmenování silných stránek, fungování a zapojení klienta v aktivitách samotných či v interakci s širším okolím. Doporučení pro úpravu COPM na základě nové podoby CMOP-E je však jistě na místě.

Instrukce k použití nástroje jsou k nalezení v plném znění viz Kanadské hodnocení výkonu zaměstnávání (ČAE, 2008). Administrace nástroje obvykle trvá 15-30 min., jak uvádějí autoři. Klinická praxe však ukazuje, že pro hlubší a přesnější hodnocení je lepší vytvořit si pro hodnocení více času, ze zkušenosti administrace trvá spíše 45 – 60 min. Je třeba brát v úvahu to, jaké potřeby má klient, jaký s klientem již máme vytvořený vztah, možnosti navázání kontaktu, vytvoření důvěry, aby informace, které od klienta získáme, byly opravdu věrné. Pracovník vede klienta k přemýšlení o významu činnosti, spokojenosti i výkonu tak, aby dosáhl co nejucelenějšího a nejpřesnějšího hodnocení (ČAE, 2008). To samozřejmě vyžaduje určitý čas a klient potřebuje prostor pro to, aby mohl své aktuální zkušenosti a situaci dobře vyhodnotit. Je to významné zvláště pro to, že výstupy hodnocení slouží jako podklad pro stanovení cílů a k vytvoření společného plánu ergoterapie.

Tento dokument slouží pouze ke studijním účelům! Pro používání nástroje v klinické praxi je třeba se řídit podmínkami CAOT a dodržovat autorská práva. Níže uvádíme stručné instrukce k používání nástroje v praxi určené jen pro studijní účely.

Krok 0: Seznámení, záznamový list – identifikační údaje

Pokud se s klientem setkáváme poprvé, je třeba se představit, otevřít rozhovor, vytvořit bezpečné a klidné podmínky pro rozhovor, napojit se na aktuální potřeby klienta a dobře vysvětlit svou roli, důvod a přínos hodnocení, které chceme udělat. Vyplnění úvodní strany je důležité pro sběr dat a základních informací o klientovi. Osvědčeným postupem je začít rozhovor s klientem o tom, jak se mu daří a postupně ho rozvíjet a povzbuzovat klienta k tomu, aby mluvil o svých potížích a vlivu na běžné denní aktivity. Pro záznam těchto informací může sloužit zadní strana listu.

Krok 1: Určení jednotlivých oblastí a problémů ve výkonu zaměstnání

Prvním krokem celého procesu administrace COPM je rozhovor s klientem o jeho výkonu zaměstnávání. Jedná se o semistrukturovaný rozhovor, tedy interview vyžaduje určité dovednosti vedení rozhovoru, aby terapeut nejen zjistil potřebné informace, ale byl zároveň schopný rozhovor přizpůsobit situaci, hodnotám a možnostem klienta. „Terapeut vyzve klienta, aby se představil svůj typický den a popsal zaměstnávání nebo činnosti, které přes den běžně dělá“ (ČAE, 2005, str. 13). Požádáme klienta, aby určil denní činnosti, které dělá, které chce dělat, potřebuje dělat a které se od něho/ní očekávají. Můžeme mluvit o významu, důležitosti jednotlivých činností pro klienta v jeho životě, to poté lépe navede klienta při škálování v dalších krocích. Formulář obsahuje nabídku základních činností v jednotlivých oblastech (Soběstačnost, produktivita, volný čas - podrobněji přehled činností, jež tyto oblasti zahrnují viz manuál COMP a Model CMOP).

S klientem mluvíme dále o tom, zda je schopen jednotlivé činnosti vykonávat (subjektivně vnímané potřeby) a jak je spokojený s tím, jak je provádí (výkon, spokojenost). Klient následně tedy určuje, které ze zmíněných aktivit jsou pro něj/ní náročné vykonávat k vlastní spokojenosti. Důležité je podotknout, že není třeba určit obtíže ve všech oblastech, také není třeba postupovat chronologicky podle struktury oblastí uvedených v nástroji. Terapeut se nechává vést klientem, tím, jak se témata v rozhovoru přirozeně postupně objevují a tím, jaká témata a oblasti jsou pro klienta významné. Z klinické praxe doporučujeme během interview vést rozhovor nejen o jednotlivých problémech v životě klienta (jak moc je problém významný), ale také o tom, jaký význam mají jednotlivé činnosti (nejen ty problémové) pro klienta v jeho životě, jak přispívají k osobnímu naplnění, vnímání smyslu sebe sama, zapojení a participaci.

Krok 2: Hodnocení důležitosti

Poté, co klient určí specifické problémy, požádáme ho o to, aby „každý identifikovaný problém ohodnotil podle toho, jak je v jeho životě důležitý“ (ČAE, 2008, str. 17). K tomu použijeme číselnou škálu, která je k nástroji přiložena a hodnotu zaznamenáme do sloupce napravo ve formuláři. Tento krok slouží k celkovému přehledu míry obtíží v životě klienta a k následnému určení priorit v terapii.

Krok 3: Bodování

Na základě rozhovoru o důležitosti obtíží vyzvěte klienta k tomu, aby si vybral až pět problémů, které mu připadají nejurgentnější nebo nejdůležitější. Dle doporučení v manuálu se osvědčuje ukázat klientům pět problémů, které sami již dříve v kroku 2 označili jako nedůležitější a požádat je o hodnocení na přiložených škálách Výkonu (jak by klient ohodnotil způsob, jakým tuto činnost vykonává) a Spokojenosti (jak je klient spokojený se způsobem, jak činnost vykonává). Klient však může vybrat jiné problémové oblasti, na které by se chtěl v rámci terapie zaměřit. Ne všechny „nejproblémovější“ oblasti se musí stát předmětem terapie a vždy záleží na citlivém vedení v rámci prioritizace a časování jednotlivých kroků následné společné práce. Je třeba mít tedy v patrnosti veškeré informace, které s námi klient sdílel, i pro pozdější fázi spolupráce.

U každého vybraného identifikovaného problému pak do formuláře zapíšeme hodnotu Výkonu a Spokojenosti, kterou klient uvedl. Následně se tyto hodnoty zaznamenávají do souhrnného Celkového skóre v závěru formuláře.

Krok 4: Kontrolní hodnocení

Hodnocení COPM se opakuje po určité době v odpovídajícím intervalu dle cílů ergoterapie, kontextu spolupráce, či nastavení doporučených postupů v rámci organizace či probíhající výzkumné činnosti. Interval pro kontrolní hodnocení může být různý. Jako doporučený postup se uvádí dojednat termín kontrolního hodnocení přímo s klientem a nejlépe hned v začátku terapie. Klient pak hodnotí u jednotlivých položek opět svůj Výkon a Spokojenost, hodnoty jsou zaznamenány do formuláře a následně sečteno celkové skóre, které je porovnáno s původními hodnotami. Z klinické praxe považujeme za zásadní především rozhovor s klientem o tom, jak sám vnímá změny ve výkonu činností, které jsou pro něj důležité, ocenění úsilí, pojmenování úspěchů, což může výrazně posílit motivaci klienta v terapii pokračovat. Tento krok je také důležitý pro případné redefinování problémových oblastí pro pokračování terapie.

Použitá literatura: *Kanadské hodnocení výkonu zaměstnávání*. Česká asociace ergoterapeutů, 2008, ISBN 978-80-254-2744-6 z anglického originálu Law, M, Baptiste, S., McRoll, M.A., Polatajko, H., Pollock, N., *COPM - Comprehensive Occupational Therapy Evaluation*, Ottawa: CAOT Publications ACE, 2005.

KANADSKÉ HODNOCENÍ VÝKONU ZAMĚŠTNÁNÍ

Autoři: Mary Law, Sue Baptiste, Anne, Carswell, Mary Ann McRoll, Helene Polatajko, Nancy Pollock

Kanadské hodnocení výkonu zaměstnávání (Canadian Occupational Performance Measure, COPM) je individualizované hodnocení vytvořené pro potřeby ergoterapeutů k zjišťování subjektivně vnímané změny ve výkonu zaměstnávání v průběhu času.

Jméno klienta: _____ Věk: _____ Pohlaví _____ Rodné číslo: _____

Respondent (pokud nejde o klienta): _____

Datum hodnocení:

Plánované datum kontrolního hodnocení:

Datum kontrolního hodnocení:

Terapeut: _____

Zařízení/ organizace: _____

Program: _____

KROK 1: IDENTIFIKACE PROBLÉMOVÝCH OBLASTÍ VE VÝKONU ZAMĚSTNÁVÁNÍ		KROK 2: HODNOCENÍ DŮLEŽITOSTI	
Abyste identifikovali problémové oblasti ve výkonu zaměstnávání, proveďte s klientem rozhovor, ptejte se ho na jeho denní aktivity v oblasti soběstačnosti, produktivity a volného času. Požádejte klienta, aby určil denní činnosti, které chce dělat, potřebuje dělat, nebo které se od něho očekávají. Poradte mu, aby si představil svůj běžný den. Poté požádejte klienta, aby určil, které z těchto činností je pro něj nyní obtížné vykonávat k plné spokojenosti. Zaznamenejte tyto problémové činnosti do KROKŮ 1A, 1B, 1C		Požádejte klienta, aby s pomocí přiložených bodovacích karet ohodnotil na škále od 1 do 10 důležitost každé aktivity. Hodnocení zapište do odpovídajících kolonek u kroku 1A, 1B, anebo 1C	
KROK 1A: Soběstačnost		DŮLEŽITOST	
Osobní péče (např. oblékání, koupání, stravování, osobní hygiena)			
Funkční mobilita (např. přesuny, pohyb venku, v domácnosti)			
Samostatnost v komunitě (např. doprava, nakupování, manipulace s penězi)			
KROK 1B: Produktivita		DŮLEŽITOST	
Placená/Neplacená práce (např. hledání/udržení si pracovního místa, dobrovolná práce)			
Organizace domácnosti (např. úklid, praní prádla, vaření)			

Hra / Škola (např. dovednosti při hře, domácí úkoly)				
KROK 1C: Volný čas		DŮLEŽITOST		
Pasivní odpočinek (např. koníčky, rukodělné činnosti, čtení)				
Aktivní odpočinek (např. sporty, výlety, cestování)				
Společenský život (např. návštěvy, telefonování, návštěva nebo organizace večírků, korespondence)				

KROKY 3 A 4: BODOVÁNÍ – VSTUPNÍ A KONTROLNÍ HODNOCENÍ

Potvrďte společně s klientem 5 nejdůležitějších problémových oblastí a zapište je do níže uvedených řádků. Požádejte klienta, aby s pomocí bodovacích karet ohodnotil u každého problému svůj výkon a spokojenost. Potom spočítejte celkové skóre. Celková skóre dostaneme sečtením hodnot skóre výkonu nebo skóre spokojenosti v každé problémové oblasti a vydělením této hodnoty počtem identifikovaných problémů. Při kontrolním hodnocení opět klient ohodnotí výkon a spokojenost u každého problému. Spočítejte nové celkové skóre a zaznamenejte jeho změny.

Vstupní hodnocení:			Kontrolní hodnocení	
PROBLÉMOVÉ OBLASTI VE VÝKONU ZAMĚSTNÁVÁNÍ:	VÝKON 1	SPOKOJENOST 1	VÝKON 2	SPOKOJENOST 2
	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
BODOVÁNÍ	SKÓRE VÝKONU 1	SKÓRE SPOKOJENOSTI 1	SKÓRE VÝKONU 2	SKÓRE SPOKOJENOSTI 2
Celkové = $\frac{\text{Celkové skóre výkonu nebo spokojenosti}}{\text{počet problémových oblastí}}$ Skóre	= <input type="text"/>	= <input type="text"/>	= <input type="text"/>	= <input type="text"/>
ZMĚNA VE VÝKONU = Skóre výkonu 2	<input type="text"/>	- Skóre výkonu 1	<input type="text"/>	= <input type="text"/>
ZMĚNA VE SPOKOJENOSTI = Skóre spokojenosti 2	<input type="text"/>	- Skóre spokojenosti 1	<input type="text"/>	= <input type="text"/>

SPOKOJENOST

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
zcela nespokojen									mimořádně spokojen

DŮLEŽITOST

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
nepodstatné									mimořádně důležité

VÝKON

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
vůbec nejsem schopen činnost provádět									jsem schopen činnost provádět velmi dobře